THE ISRAELITE PRESS

The only Jewish Newspaper of Western Canada.

אידישע ווארט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA

Subscription: $6.00 per year.
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

די ראָל פון מערב קאנאדע אין די וואלן

מיט'ן אנקום פון די פעדעראלע וואלן, זיינען איצט אלעמענס אויגן געווענדעט צו מערב קאנאדע, וועלכע וועט זיין דער אנטשיידנדיקער פאקטאר און וועט באשטימען ווער עס זאל רעגירן איבער קאנאדע פאר די קומענדיקע פיר-פינף יאר.

גאר ניט לאנג צוריק איז געווען א צייט, ווען די אינטערעסן פון מערב קאנאדע, באזונדערס פון די פּריירי פּראווינצן, האבן ניט געקראגן קיין באזונדער אויפמערקזאמקייט פון ביידע גרעסערע פּאליטישע פּארטייען. זיי האבן זיך שטארק ניט גערעכנט מיט זיי, ווייל זייער הויפּט קראפט איז געלעגן אין דער איסט, און דארטן האבן זיי געפונען זייער שטיץ-פּונקט. די וועסט האט ניט געשפּילט קיין באדייטנדיקע פּאליטישע ראל, און במילא האבן די פּארטייען געקאנט שיינקען ווייניק אויפמערקזאמקייט צו אירע נויטן און פאדערונגען.

דער צענזוס פון 1921 האט פארגרעסערט די פּארטרעטערשאפט פון די פּריירי פּראווינצן אין פּארלאמענט און האט אזוי פארגרעסערט זייער פּאליטישע חשיבות. דערצו איז דאן געווען א צייט פון פּאליטישן אויפשוואונג אין דער וועסט. די פארמערס האבן דורכגעמאכט א שווערע צייט נאך דעם נאך-מלחמה'דיקן איבערברוך, און האבן אנגעהויבן ריידן אביסל העכער אויף דער פּאליטישער שפּראך. זיי האבן זיך אפּגעשפּאלטן פון ביידע אלטע פּאליטישע פּארטייען, און האבן זיך פארמירט זייערע אייגענע פּארטייען וואס האבן צעשמעטערט אלע חשבונות פון די ליבעראלן און פון די קאנסערוואטיוון, אפּשוואכנדיק ביידנס פּאזיציעס אין הויז.

פּרעמיער מאקענזי קינג, דער פירער פון די ליבעראלן, איז געווען דער ערשטער וואס האט פארשטאנען די באדייטונג פון דעם "אויפשטאנד" פון דער וועסט. ער האט באגריפן, אז די וועסט האט דערגרייכט פּאליטישע רייפקייט, און אז מען מוז נאכקומען אירע פאדערונגען, אויב מען וויל זיך פארזיכערן מיט איר שטיצע.

דורכפאלנדיק אין זיין אייגענעם באצירק אין אנטעריא, האט פּרעמיער קינג דאן ארויסגעשטעלט זיין קאנדידאטור אין פּרינס-אלבערט, סאסקאטשעוואן, וואו ער איז אן שוועריקייטן דערוויילט געווארן. ער האט צוגעזאגט די פּריירי פּראווינצן צו נעמען אין אכט זייערע פאדערונגען, און ער האט אין א גרויסער מאס דערפילט זיינע פארפּליכטונגען. פון דער גרעסטער באדייטונג איז אפשר געווען דער דורכפיר פון דער האדסאן-ביי אייזנבאן, פאר וועלכער די פּריירי פּראווינצן האבן יארן לאנג פארביטערט געקעמפט, דראענדיק אפילו אין אייניקע פאלן מיט אפּשפּאלטונג פון דער פעדעראציע.

מר. קינג האט דערמיט דערגרייכט דאס, וואס די זעלבסטשטענדיקע פּאליטישע באוועגונג צווישן די פּריירי פארמערס אויפ'ן פעדעראלן געביט איז שטארק געפאלן. ער האט אויף א דירעקטן אדער אומדירעקטן אופן געקראגן זייער שטיצע פאר זיין ליבעראלער רעגירונג.

די לעצטע וואלן, מיט פיר יאר צוריק, האבן געוויזן, אז קיין איינע פון ביידע הויפּט פּארטייען קאן ניט דערגרייכן די מאכט, וואו זי וועט ניט קריגן די געהעריקע שטיצע פון דער וועסט. די קאנסערוואטיוון קאנען ניט איינברעכן די ליבעראלע פעסטונג אין פראנצויזישן קוועבעק, וועלכע שטימט ליבעראל אויס נאציאנאלע מאטיוון. די ליבעראלן, פארקערט, קאנען ניט פיל דערווארטן פון די אינדוסטריעלע צענטערן פון אנטעריא, וואו די קאנסערוואטיוון שטייען פעסט א דאנק זייער שוץ-טאריף פּאליטיק. די צוויי פּראווינצן גיבן מער ווי האלב פון אלע דעפּוטאטן, און זיי צעטיילן די כחות אויף צוויי גלייכע טיילן. די מאריטימע פּראווינצן וואקלען זיך, אבער זיי האבן ניט די כחות צו אנטשיידן דעם רעזולטאט פון די וואלן. דאס לעצטע ווארט האט אזוי מערב קאנאדע.

אין די לעצטע וואלן האבן די ליבעראלן געוואונען מערב קאנאדע, און זיינען אזוי ארויס די זיגער. די קאנסערוואטיוון האבן זיך דאן איבערצייגט, אז זיי מוזן איצט קעמפן פאר דער וועסט, אויב זיי זאלן קאנען האפן צו דערגרייכן ווען די מאכט.

נאך דעם דורכפאל אין די לעצטע וואלן, ווען דער געוועזענער פּרעמיער און פירער פון די קאנסערוואטיוון, מר. מיהען, אליין א "וועסטערנער", האט זיך צוריקגעצויגן פון דער פירערשאפט און האט זיך צוריקגעקערט צו פּריוואטן לעבן ווי א זעלבסט-שטראף פאר פארפעלן צו געווינען זיין אייגענע וועסט פאר זיין פּארטיי, האבן די קאנסערוואטיווע פירער ניט געזוכט זייער נייעם פירער אין זייער אייגענער פעסטונג, אין דער איסט. זיי האבן אפילו זייער קאנווענשאן אפּגעהאלטן אין דער הויפּט-שטאט פון די פּריירים, אין וויניפּעג. פאר זייער פירער האבן זיי אויסגעקליבן מר. בענעט, פון קאלגארי, ניט בלויז פאר זיינע פירערישע פעאיקייטן, נאר אויך דערפאר ווייל ער איז א "וועסטערנער", פארשטייט בעסער די נויטן און די שטימונגען פון דער וועסט און קאן האפן צו קריגן דעם צוטרוי פון דער וועסט צו זיין פּארטיי.

עס זעט דערפאר אויס, אז די הויפּט-שלאכט צווישן די צוויי גרעסערע פּארטייען וועט אויסגעפאכטן ווערן אין דער וועסט, וואו עס דארף אנטשידן ווערן דער גורל פון די פּארטייען.

אן אנדייטונג אויף דעם איז דער פאקט וואס מר. בענעט האט באשלאסן צו פייערן זיין ערשטן שאס אינ'ם קאמפּיין אין וויניפּעג. דאס איז זיכער ניט קיין צופאל, נאר א גוט אויסגערעכנטער שריט, צו געווינען צוערשט, אויף וויפל ער וועט דאס נאר קאנען, די סימפּאטיעס פון דער וועסט.

זיכער וועלן די ליבעראלן אויך טאן אלץ וואס זיי קאנען, אנצוהאלטן זייערע פּאזיציעס אין דער וועסט. און מיר דארפן דערפאר דערווארטן ביי אונז דאס מאל איינעם פון די אנגעשטרענגטסטע וואל-קאמפּיינס אין דער געשיכטע פון מערב קאנאדע, אין וועלכן די פארמער און ארבעטער גרופּירונגען וועלן שוין במילא אויך שפּילן א באדייטנדיקע ראל.

רעד שאו באריכט פאר דער מאנדאטן קאמיסיע

די מיטגלידער פון דער מאנדאטן-קאמיסיע, וואס האבן אויסגעדריקט זייער פארדראס למאי די בריטישע רעגירונג האט ניט געבראכט די פּראטאקאלן פון דער אונטערזוכונג צוזאמען מיט דעם באריכט פון דער שאו קאמיסיע, זיינען געווען בארעכטיקט צו זייער אומצופרידנהייט.

די שאו קאמיסיע איז, אויפ'ן סמך פונ'ם זעלבן פארהער ניט געקומען צום איינעם און דעם זעלבן אויספיר. איינער פון דער קאמיסיע, מר. סנעל, האט דערגרייכט גאנץ אנדערע באשלוסן, ווי די מערהייט. דער אידישער צד איז מאקע מיט דעם מיינונג, אז די אויספירן פון דער מערהייט זיינען פּאליטישע, און האבן א קליינע שייכות צו דער אונטערזוכונג זעלבסט

די פּראטאקאלן וואלטן געגעבן איבערגעגעבן די באווייזן פון די עדות און דעם גאנג פון דער אויספארשונג, און אויף זייער סמך וואלט אפשר די ווייניקער פאראינטערעסירטע מאנדאטן קאמיסיע געקאנט קומען צו גאנץ אנדערע אויספירן.

די קאמיסיע האט אבער די פּראטאקאלן ניט געקראגן, און וועט אזוי ווארשיינלאך מוזן רעכענען זיך מיט'ן פארטיקן באריכט, סיידן דעם אידישן צד זאל געלינגען איבערצוצייגן זי אין זיין פאלשקייט.

די אומלעגאלע אידישע קהלות אין טערקיי

(ספּעציעל פאר "דאס אידישע ווארט")

פון מ. זאָלאָטאַרעווסקי

אינ'ם לעבן פון פארגליווערטן און אפּגעזונדערטן טערקישן אידנטום האבן זיך לעצטנס אנגעהויבן ווייזן סימנים פון א נייער טעטיקייט, וועלכע איז ארויסגערופען געווארן צוליב געוויסע געזעץ-פּראיעקטן וועלכע די רעגירונג האלט ביים דורכפירן, וואס רירן אן אומדירעקט דעם קהלה און שול וועזן.

ווי ס'איז באקאנט, זיינען די הויפּט צענטערן פונ'ם טערקישן אידנטום די דריי וויכטיקסטע שטעט קאנסטאנטינאפּאל, סמירנא און אדריאנאפּאל. יעדער שטאט פארמאגט זיך איר פאראייניקטע קהלה. קאנסטאנטינאפּאל פארמאגט זאגאר עטלאכע קהלות צוליב דעם וואס די שטאט איז צעטיילט אין א סך קווארטאלן, ווייט אפּגעטיילט איינע פון דער צווייטער; א חוץ די ספר'דישע קהלות איז דארט אויך פאראן אן אשכנ'זישע קהלה.

די קהלות געפינען זיך אין א גאנץ אויסערגעוויינלאכער און פאלשטענדיק אומנארמאלער לאגע פון יורידישן שטאנדפּונקט. אין טערקיי זיינען קיינע געזעצן ניטא וועגן אידישע קהלות גלייך ווי זיי וואלטן גארנישט ניט עקזיסטירט. אבער ווערענד פון איין זייט ווערן קהלות אפיציעל ניט אנערקענט פון דער רעגירונג, איז פון דער צווייטער זייט פירט דאך די זעלבע רעגירונג אונטערהאנדלונגען מיט די קהלות וועגן שול-פראגן, און אנדערע אנגעלעגנהייטן.

דער דאזיקער אומנארמאלער מצב ברענגט פיל שאדן צום קהלה לעבן פון טערקישן אידנטום, סיי אינערלאך און סיי אויסערלאך און שטערט זייער נארמאלער עקזיסטענץ. פון איין זייט, לויט דער טראדיציע און לויט דער קאנסטיטוציע פון די קהלות, ווערט יעדער איד באטראכט אלס א מיטגליד פון דער אדער יענער קהלה. פון דער צווייטער זייט זיינען דאך די קהלות ניט אנערקענט אפיציעל און זיינען דעריבער מאכטלאז און עס פעלט זיי אויטאריטעט. דאס ווירקט, אז א סך אידן (אויב ניט די מאיאריטעט) זאלן ניט דערפילן זייערע חובות צו דער קהלה בנוגע די איינצאלונג פון קהלה שטייערן, ווען א איד איז געצוואונגען אנצוקומען צו איר, ווי למשל, אין פאל פון א חתונה, א ברית, קבורה, א. ד. ג. ס'איז אבער קלאר, אז דורך אזא אויפמאנען קאנען די קהלות ניט עקזיסטירן נארמאל און זיינען אפילו ניט ביכולת אויסצוארבעטן א יערלאכן בודזשעט, פאראויס, כדי צו דעקן זייערע גרויסע הוצאות.

איצט לייגן די פארשטייער פון די קהלות גרויסע האפנונגען אויף'ן נייעם געזעץ וועגן חברות. וואס דארף קורצלאך דורכגעפירט ווערן און זיי גלויבן, אז דאס וועט אויך א סך ענדערן זייער לאגע צו גוטן. לויט דעם וועלן די קהלות זיך קאנען אפיציעל רעגיסטרירן און וועלן לכל הפחות באקומען א געוויסן יורידישן פרצוף. דער געזעץ איז נאך ניט ווייט צופרידנשטעלנד, ווייל ס'איז דאך קלאר, אז דער פּרינציפּ פון יעדער חברה איז פרייוויליקע און ניט געצוואונגענע מיטגלידערשאפט. אויב א איד וויל ניט באלאנגען צו דער קהלה וועט דער געזעץ אין דער הינזיכט קיין שנוי ניט מאכן. אבער דאך האפט מען, אז די אויטאריטעט פון קהלות וועט דאך פארשטארקט ווערן, ווען די קהלות וועלן רעגיסטרירט ווערן און זייער קיום וועט אנערקענט ווערן.

און אזוי ווי דער יורידישער מצב פון די קהלות איז אומנארמאל, אזוי זיינען אויך אומנארמאל די באציאונגען צווישן די קהלות און דעם הויפּט-ראבינאט.

ביים הויפּט ראבינאט אין טערקיי עקזיסטירט א ועד הרבנות און וועלכן עס באטייליקן זיך די אנגעזעענסטע פארשטייער פון די קהלות. זיי פארטרעטן אבער ניט קיין קהלות — זיינען דארט אויף זייערע אייגענע אחריות. די עקזעקוטיווע פון דעם ועד פירט אן מיט אלע אנגעלעגנהייטן, וואס האבן א שייכות צום הויפּט ראבינאט. הגם. דאס איז דער זעלבער ועד, וועלכער האט זיך אמאל אפּגעזאגט דערפון, אז אידן זאלן געניסן פון מינאריטעטן רעכט לויט דעם לאזאנער אפּמאך, און פּראטעסטירט קעגן דער אמעריקאנער אידישער אינטערווענץ און לואי מארשאל ז"ל.

לויט זיין צוזאמענשטעלונג איז קלאר, אז דער ועד האט ניט קיין פולמאכט צו ריידן אינ'ם נאמען פונ'ם טערקישן אידנטום. לואיס מארשאל איז גאנץ גערעכט געווען, ווען ער איז מיט עטלאכע יאר צוריק ארויסגעטראטן קעגן דעם ועד און אנגעוויזן, אז ער פארטרעט בשום אופן ניט די אידן אין טערקיי. אבער לעת עתה איז דער ועד דאך די איינציקע ארגאניזאציע וואס ווערט אין דער טערקישער וועלט באטראכט אלס דער פארטרעטער פונ'ם אידנטום. איצט וועט דער נייער געזעץ וועגן חברות ענדלאך מאכן א סוף צו דער ממשלה פון דעם ועד. די קהלות וועלן זיך אן ספק רעארגאניזירן און שאפן א צענטראלע קאנסיסטאריע, וועלכע וועט אין זיך שנעל איינשליסן אלע קהלות פון לאנד. און זי וועט באמת האבן די אויטאריטעט צו ריידן אינ'ם נאמען פונ'ם טערקישן אידנטום. דאס איז דער פּלאן מיט וועלכן ערנסטע כלל טוער טראגן זיך ארום, וועלכע זעען איין די פעלערן פון איצטיקן מצב.

איך האב שוין פריער באריכט די פראגע פונ'ם קהלות בודזשעט. דער מאטעריאלער מצב פון די קהלות איז א גאנץ שווערער. די הויפּט סיבה דערפון איז דאס וואס די עקאנאמישע לאגע פון די אידן אין טערקיי איז א געדריקטע. טערקיי לעבט איצט איבער אן עקאנאמישן קריזיס. דער מסחר געפינט זיך אין א מצב פון שטילשטאנד; די פּראדוקציע איז נאך א שוואכע; די טערקישע וואלוטא איז גאנץ נידעריק און האלט אלץ אין איין פאלן, און פרעמדער קאפּיטאל קומט ניט צו הילף. די חובות פון דער אלטער טערקישער אימפּעריע פרעסן זייער שווער אויף דער נייער רעפּובליק און דער קרעדיט אין אויסלאנד איז זייער קליין. נאטירלאך ליידן דערפון די זייער א סך. ווי איבעראל זיינען אויך דא די הויפּט ליידנדע אין א קריזיס און צווישן דער גרויסער צאל סוחרים וואס באנקראטירן פארנעמען אידישע סוחרים א גאנץ היבשן פּלאץ.

די שלעכטע עקאנאמישע לאגע פון די אידן איז משפּיע אויף'ן מצב פון די קהלות אין צוויי אופנים: ערשטנס פארקלענערט עס די הכנסות פון די קהילות, און צווייטנס רויבט עס אוועק פון די קהלות זייערע טעטיקסטע מיטגלידער, וועלכע האבן אין דער פארגאנגענהייט א סך געהאלפן די קהלות מיט געלט, מיט צייט, מיט כחות.

נאך קיינמאל האבן די קהלות ניט געפילט אזא מאנגל אין געטרייע עסקנים, וועלכע זאלן זיך אפּגעבן מיט כלל, ווי זיי פילן איצט. דער עקאנאמישער קריזיס רייסט אפּ די בעסטע מענשן פון זייער פאלקס ארבעט און די קהלה קאסעס ווערען וואס ווייטער אלץ ליידיקער.

די דעפיציטן פון די קהלות אין גאנץ טערקיי האבן אנגענומען א מסוכנ'דיקן כאראקטער. מ'איז הינטערשטעליג אין הונדערטער טויזנטער טערקישע לירות.

איינע פון די הויפּט הוצאות פון די קהלות זיינען די שולן. די קאנסטאנטינאפּאלער קהלה "גאלאטא-פּירא-שישלי" — האט אין משך פונ'ם לעצטן יאר אויסגעגעבן אויף דעקן דעם דעפיציט פון אירע צוויי שולן א סומע פון 1.500 פונט) און ניט בעסער איז דער מצב פון אנדערע קהלות אין טערקיי. די שולן שאפן איצט פיל זארג, ווייל ס'זיינען ניטא קיין אויסזיכטן אז די עקאנאמישע לאגע זאל זיך שנעל ענדערן לטובה.

די רעגירונג וועלכע אנערקענט ניט די קהלות און אפיציעל עקזיסטירן זיי ניט פאר איר, העלפט זיי זייער ווייניק. אלע קהלות שולן צוזאמען האבן אין יאר 1929 באקומען א תמיכה פון 200 פונט. אזא סומע איז ניט מער ווי א טראפּן אין ים.

די שולן ליידן אויך א סך דערפון, וואס די צאל פון תלמידים איז קליין. א גאנץ גרויסע צאל אידישע קינדער באזוכן די מיסיאנערסקע שולן וואו מ'לערנט ווייניקער טערקיש און מער פרעמדע שפּראכן. אידישע עלטערן רעכענען, אז אזעלכע שולן זיינען מער פּראקטישער פאר זייערע קינדער און זיינען צוליב דעם גרייט אפילו צו פארקוקן די סכנה וואס אזעלכע שולן פארמאגן.

א רפואה צו דער דאזיקער סכנה איז א נייער געזעץ וועלכער האלט ביים דורכגעפירט ווערן, לויט וועלכן אלע קינדער וואס זיינען געבארן געווארן אין טערקיי, וועט פארבאטן ווערן צו באזוכן מיסיאנערסקע שולן. דער געזעץ שליסט אויך איין אידישע קינדער. די קהלות האפן, אז דאס וועט צווינגען אידישע עלטערן צו שיקן זייערע קינדער אין די אידישע שולן און דאס וועט פארבעסערן דעם מאטעריעלן מצב פון די שולן. נאטירלאך, זיינען די קהלות קודם כל צופרידן, וואס דער געזעץ וועט אוועקרייסן די קינדער פון די מיסיאנערן און זייער שעדלאכן איינפלוס און העלפן דערציען א דור אידן, וואס זאל זיין פעסט צוגעבונדן צום אידישן פאלק.

די ביידע געזעץ פּראיעקטן — וועגן חברות און וועגן שולן וועלן אן ספק האבן א גוטע ווירקונג אויף'ן טערקישן אידנטום. די אידישע עסקנים ווארטן מיט אומגעדולד, אז זיי זאלן שנעלער באשטעטיקט ווערן פונ'ם פּארלאמענט.

מאי, 1930 ("איטא")

די לעצטע וואָך אין אָטאווא

פון א. א. היפּס, מ. פּ.

אין דער צייט ווען איך שרייב דעם דאזיקן ארטיקל — וועלכער איז דער לעצטער פון דער איצטיקער סעסיע, — פארענדיקן מיר די ארבעט פון דער לעצטער סעסיע פון דעם היינטיקן פּארלאמענט. ווען דער פּארלאמענט וועט "פּראראג'ט" (אויפגעלייזט) ווערן מיר אלע אויס דעפּוטאטן; די דערוויילטע רעגירונג ווערט אפּגעשאפן און די ארבעט ווערט פארגעזעצט, פּארלויפיק, פון די איצטיקע מיניסטארן אין די רעגירונגס באאמטע.

א סך פון די מיטגלידער זיינען שוין אפּגעפארן צוריק צו זייערע באצירקן און גרייטן זיך צו פאר דעם קומענדיקן קאמף. אייניקע פון אונז, אבער, וועלן דא בלייבן צו פארענדיקן די ארבעט.

אין פארלויף פון די לעצטע פאר טעג, האבן מיר, פון די אומאפּהענגיקע גרופּעס, געפירט א קאמף צו גונסטן די שטאל ארבעטער פון קאנאדע. ווי איך האב שוין באמערקט, זיינען דא זייער ווייניק מענשן וואס האבן א גענויען באגריף וועגן דער שוידערלאכער לאגע וואס הערשט אין דער שטאל אינדוסטריע אין קאנאדע. א מערקווירדיקער ביישפּיל זיינען די שטאל מילן אין סידני, נאווא סקאשיע, וואו מענשן ארבעטן צו 13 שעה א טאג, 7 טעג אין דער וואך, און באקומען ווייזשעס — וואס איז א שאנד צו דערמאנען. די וואס האבן דעם געגנט ניט באזוכט, קאנען קיין באגריף ניט האבן וועגן די באדינגונגען אונטער וועלכע מענשן לעבן דארט. אין א סך פון די הינזיכטן איז עס ערגער ווי אין די אמאליקע צייטן פון שקלאפעריי. איינע פון די אורזאכן וואס איז אנגעגעבן געווארן פאר דער דאזיקער פינסטערער לאגע איז דאס, וואס די פּראטעקציע פאר דער דאזיקער אינדוסטריע איז ניט גענוג הויך. אין דעם נייעם בודזשעט איז פארגעשלאגן געווארן אן העכערער טאריף צו באשיצן די דאזיקע אינדוסטריע. מיר האבן אנגענומען די שטעלונג, אז קיין פּראטעקציע זאל געגעבן ווערן אזעלכע אינדוסטריעס וואס קאנען דערלאזן אזוינע באדינגונגען. ס'איז אונז געלונגען אפּצוהאלטן צוויי מאל די דורכפירונג פון די דאזיקע פארשלאגן דורך לענגערע דיסקוסיעס. מען האט אויסגעדריקט פיל סימפּאטיע פאר די דאזיקע ארבעטער, אבער קיינע פּראקטישע שריט זיינען ניט גענומען געווארן. ווען די דאזיקע טיילן פון דעם בודזשעט זיינען צום ערשטען מאל צוריקגעהאלטן געווארן, האבן זיך באלד מיט אמאל אריבערגעפעלט קיין אטאווא די מיליאנער-דירעקטארן פון די דערמאנטע פאבריקן, און ווי עס זעט אויס האבן זיי אויסגעפירט זייערס.

די גרעסטע טייל פון דער ארבעט אין פּארלאמענט איז דורכגעפירט געווארן זייער שנעל. די וויכטיקערע פראגעס זיינען שוין פריער געווען פאראנדלט אין קאמיטעט. דריי זייער וויכטיקע געזעצן האבן פּארלאמענט א לענגערע צייט. דאס זיינען: די "גריין אקט" וואס דארף רעגולירן דעם האנדל פון ווייץ איבער גאנץ קאנאדע; די פּענסיע פאר סאלדאטן פון דער וועלט-מלחמה. די ענדערונג אין דאס פּענסיע געזעץ גיט די דאזיקע סאלדאטן גרעסערע פּענסיעס ווי פריער, פילע פון די דאזיקע סאלדאטן וועלכע האבן געדינט אין דער מלחמה געפינען זיך איצט אין א שלעכטן קערפּערלאכן צושטאנד — ניט גראד פון די וואונדן, נאר א דאנק די שווערלאכע דערפארונגען וואס זיי האבן דורכגעמאכט. אזעלכע פאלן זיינען, אין דעם אלטען געזעץ, גאר ניט דערמאנט געווארן און דאס האט אזעלכע סאלדאטן פאראורזאכט זייער גרויסע ליידן. אונטער די נייע אמענדמענטס וועלן אויך אזעלכע פאלן זיין בארעכטיקט צו פּענסיעס — און הילף.

אן אמענדמענט איז אויך געמאכט געווארן צו די וואל-געזעצן. די דאזיקע ענדערונגען זיינען אבער ניט וויכטיק פאר די וויילער — נאר פאר דער פּאראוואלטונג פון די וואלן. נאך אנדערע געזעצן וואס מיר האבן אנגענומען האבן געהאט צו טאן מיט די קרימינעלע פאלן — און א סך אנדערע.

אין די ארטיקלען וואס איך האב געשריבן פאר "דאס אידישע ווארט" האב איך זיך באמיט צו מאלן פאר די לעזער א בילד פון דעם וואס קומט פאר אין פּארלאמענט — און צו אונטערשטרייכן א געוויסן שטאנדפּונקט. איך האב זיך באמיט צו באקאנען די לעזער מיט דער ארבעט פון דער רעגירונג, און מיין ציל איז געווען, אז די דאזיקע ארטיקלען זאלן זיין ניט נאר באלייכטענד — נאר אז זיי זאלן האבן א דערציערישן כאראקטער; ד. ה. די לעזער זאלן באקומען א גענויערן באגריף וועגן דער פונקציע, די ראל פון אונזער פּארלאמענט.

וויניפּעג געפינט זיך אזוי ווייט פון קאנאדעס הויפּט שטאט, וואו די פעדעראלע רעגירונג געפינט זיך, אז מיר האבן זעלטן א געלעגנהייט באגריף וועגן איר ארבעט און וויכטיקייט. בלויז ווען עטוואס אויסערגעוויינלאכעס קומט פאר, אזעלכעס וואס באריט די אינטערעסן פון דעם איינצעלנעם איינוואוינער — הויבן מיר ערשט אן צו פארשטיין וואס די ארבעט פון דער פעדעראלער רעגירונג איז. אזוי צ. ב. באמערקן מיר אזא זאך, ווי די פּענסיע פאר אלטע לייט, אדער די פעדעראלע וואלן.

איך באגריס די לעזער פון די דאזיקע ארטיקלען מיט א "זיי-געזונט" און איך וויל אויסדריקן מיין דאנק צו א סך פאר די גוטע וואונטשן וואס זיי האבן מיר צו לעצטנס אויסגעדריקט און איך וויל האפן, אז איצט ביי מיין צוריקקומען אין וויניפּעג וועל איך האבן די געלעגנהייט, צו זען זיך מיט יעדן פּערזענלאך.

(::)

די זעלבסטמאָרדן אין פוילן

פון לאדז שרייבט מען:

אין טאמאשאוו איז באגאנגען זעלבסטמארד דורך אויפהענגען זיך דער דריי און זעכציק יאריקער סוחר לייב גרינשפּאן.

די סיבה פון גרינשפּאנס טראגישן שריט איז דער אומגעהויערער קריזיס צוליב וועלכען זיין לאגע איז געווארן ממש פארצווייפלט.

דער זעלבסטמארד האט אין דער גאנצער סביבה געמאכט א זייער שווערן איינדרוק.

אויפרוף

צו אלע סאסייטיס אין לאדזשעס און וויניפּעג און מערב קאנאדע

דערוויילט דעלעגאטן צו רעפּרעזענטירן אייער סאסייטי אדער לאדזש ביי די פייערונגען פון

10 יאָריקן יובליי

פון מערב קאנאדער אידישן בית יתומים

יוני 22 און 23, 1930

זונטאג ביים גרויסן פאלקס

מאס-מיטינג

אין אר. קיי. א. וויניפּעג טעאטער

און מאנטאג דעם 23טן יוני, צו דער מערב קאנאדער קאנפערענץ

אין ראיאל אלעקסאנדרא האטעל

ספּעציעלע בריוו ווערן ארויסגעשיקט צו אלע סאסייטיס לאדזשעס וועמעס אדרעסן עס זיינען אונז באקאנט.

מיר בעטן יעדן פּרעזידענט אדער סעקרעטאר, אויב אייער סאסייטי האט ניט באקומען קיין בריוו, אונז גלייך מעלדן.

יובליי קאמיטעט פון
מערב קאנאדער בית יתומים

מיינע פערציק יאָר לעבן

— און —

:: צוואנציק יאָר רבנות ::

פון הרב אָשר זילבערשטיין

אכצנטער קאפּיטל

אויב א קנעכט ביי צוויי הארן איז פון שטענדיק פארעכנט געווארן פאר דער ערגסטער קללה, איז אבער א שמש ביי צוויי רבנים — די בעסטע ברכה. אונזער שטאט איז, ווי אלע אונזערע חסידישע שטעטלאך, צוליב רבי'שע קאפּריזן און חסיד'ישע מחלוקת, און גלאט נצחון און צולהכעיס, געווען געבענטשט מיט צוויי רבנים און דאס האט דעם שמש געגעבן א גוואלדיקע מאכט. אפּיציעל האט דאס געהייסן אז ס'איז דא צוויי רבנים מיט איין שמש, וועלכער דארף נעבאך באדינען ביידע רבנים, אבער פאקטיש איז געווען איין רב מיט צוויי שמשים . . . צופּעליק: א רב מיט א געוועטענער היטל און מיט א פּראסטער קאפּאטע און צוויי שמשים מיט שטריימלען און מיט זיידענע קאפּאטעס . . .

אויב דער כבוד פון באלעבאטים איז געלעגן ביים שמש אין האנט, איז דאס אבער ביי זיי געווען א לוקסוס זאך, אן וועלכער זיי האבן זיך געקאנט אויסקומען. א גאנצע וואך זיינען זיי ארומגעגאנגען אין מארק אדער געזעסן ביי דער ארבעט פארהארעוועט, פאר'חושכ'ט, פארשמירט, און נאטירלאך, האבן זיי ניט געזוכט קיין כבוד, נאר אויף א שמחה פלעגן זיי דאס פאדערן, פשוט ווייל עס איז זיי געווען גוט אויפ'ן הארצן, זיין האבן זיך זיך שטארק צע'עולם-הזה'עוועט האט זיך זיי געוואלט א שטיקל כבוד אויך: — פלוצים נעמט א איד און טוט אן די שווארצע קאפּאטע אין דער וואכן און קומט מיר'ן זאגן, אויף א ברית וואו עס זיינען געגרייט די טישן מיט ווייסע סערוועטן און עס שטייט לעקאך מיט בראנפן און מען דערלאנגט פרישע בולקעס וואס ער קוקט דאס קיינמאל ניט אן אין דער וואכן, מיט שמעקעדיקע פיש, מיט א פעטער יויך מיט לאקשן מיט, פלוימען קאמפּאט, נו, נאטירלאך, ווילט זיך א שטיקל כבוד. — דאן פלעגט דער שטאט-חזן זיי אפּגעבן וואס איז געלעגן ביי אים אין האנט: זיי מאכן "מי שברכ'ס" יעדערן באזונדער מיט א "בעבור שמורנו" מיט זיין נאמען און זיין טאטנס נאמען און הגם דאס האט אייגנטלאך ניט געהייסן קיין כבוד, ווייל ער האט דאך יעדן געמאכט א מי שברך און פלעגט גיין כסדר לויט מ'איז געזעסן אויסגעזעצט אויף די ערטער, דאך בשעת ער האט דערמאנט יענעמס נאמען מיט זיין פאטערס נאמען פלעגט יענער ווערן ביי זיך עפּעס פעסטער, פלעגט זיך אויסגלייכן און זיך ארומקוקן ארום זיך, און פלעגט זיך פילן ניט שלעכט, מעשה באלעבאס. אגב פלעגט דער חזן אויך ניט זיין איינגאנצן דעמאקראטיש און דארט וואו ער האט זיך געריכט אויף א ווייסער מטבע, פלעגט ער מאכן דעם "בעבור" עפּעס וואס "זאקאנע", אבער יעדערער האט איינגעהערט זיין אייגענעם "בעבור" אז ער איז אויך ניט געווען נאר "טאנדייטנע"— נו, נאטירלאך, ביי אזא הרחבה, ווילט זיך ביים שמש אויך כבוד, ווילט זיך א שיינעם כיבוד, ווילט זיך זיצן נעענטער צום אויבן-אן. אבער דאס איז אלץ געווען א לוקסוס וואס איז, ארויסגייענדיק צו דער וואכעדיקער ארבעט, אויסגעוועפּט געווארן אינאיינעם מיט'ן בראנפן און מיט דער געשמאקער סעודה.

גאנץ אנדערש איז געווען מיט רבנים. ביי זיי איז כבוד א לעבנס-פראגע, א פראגע פון פּרעסטיזש, פון אויטאריטעט און ממילא אויך — פרנסה. שטאט האט געהאט צוויי רבנים, וועלכע האבן געהערט צו צוויי חסידישע, כמעט פיינטלאכע לאגערן. יעדער "צד" איז, נאטירלאך, געווען איינגאנצן אויף דער זייט פון זיין איינענעם רב, מיט אלעם וואס איז שייך צו א רב: מיט כבוד, מיט געלט און מיט איינשטעלן זיך פאר אים, מיט קריגן זיך ווען מ'דארף און מיט שלאגן זיך ווען ס'איז נויטיק. ווען עס האט זיך געמאכט א שאלה און איין רב האט כשר געמאכט און דער אנדערער רב האט טריף געמאכט, האט דער "צד" פון רב וואס האט געמאכט כשר, ניט האבנדיק קיין אנונג וועגן דעם דין דערפון — פלעגט שרייען אין אלע גאסן אז ס'איז כשר און דער אנדערער "צד" אן שום איינענער באוואוסטזיניקייט, פלעגט איינלייגן די וועלט, אז דאס איז ממש טריף ווי חזיר, און אויב אזא שאלה האט זיך אמאל געמאכט ביי א אידן וואס האט געהאט א שיינקל, פון א קאפּ בראנפן מיט פארבייסן, האבן די אנהייגער פון רב וואס האט טריף געמאכט, געלייגט אן איסור אויף דער שטוב, אז אפילו די דארע, שפּענדלדיקע, מאגנדיקע קארושעס זיינען פונקט אזוי טריף ווי דער טריפ'ער קאלבאס און דער בראנפן איז ערגער פון יין-נסך. דאקעגן האבן די אידן פון רב וואס האט כשר געמאכט, אויף צו להכעיס ניט ארויסגעטראטן פון שיינקל און אלעמאל באשטעלט אנדערע מאכלים פון גריוון, געפילטע העלזלאך מיט ווארעניקעס און ערלאכע אידן פלעגן שווערן אז זיי פילן דעם טעם פון "קדשי-קדשים", פון א "קרבן-פסח" און פלעגן דערביי צעעפענען די פענסטער און אין וואכעדיקן און מיטן העלן טאג, זינגען אויף צוזעצעניש דעם אנדערן רב מיט'ן אנדערן צד — "ויהי בחצי הלילה" און "מן הזבחים ומן הפסחים".

עס זיינען אבער געווען גענוג מענשן וואס האבן זיך ניט אריענטירט צי דער רב איז גוט צי דער אנדערער. זיי האבן ניט באלאנגט ניט צו דער און ניט צו דער אנדערער גרופּע חסידים, זיי האבן זיך גאר געהאט אן איינענעם רבי'ן מיט איינענע חסידים, אבער זיינען געווען צו שוואך צו ברענגען אן איינענעם רב. אגב האבן די קלוגערישע צווישן זיי געפונען אז אויף מחלוקת איז גענוג צוויי רבנים, אז ביי צוויי רבנים איז שוין אויך ניט אומעטיק, שוין דא וואס צו טאן . . . און פאר די שטילע איז גלאט גענוג געווען צוויי רבנים, און אט די מענשן האבן געקאנט אויף א חתונה אדער אויף א ברית, רופן דעם אדער דעם אנדערן רב, און ווען ער האט שוין גערופן ביידע רבנים, האט ער געקאנט געבן דעם רב "סנדק" אדער דעם אנדערן, דעם רב "סדר קידושין" אדער דעם אנדערן און דאס איז געלעגן א סך ביים שמש אין האנט

אין זיינע פרייע שטונדן, וועלכע ער האט געהאט גענוג, פלעגט ער נעמען דעם שטעקן און זיך ארויסגיין איבער זיין מיאנטעק — די שטאט, און פלעגט ארומגיין אין די הייזער וואס ער האט באדארפט: פּלוידערן, שמועסן, פארברענגען, וואו עס האט זיך געהערט וועגן א חתונה אדער א ברית, פלעגט ער שוין אנהויבן אריינגיין מיט וואכן פריער, אויסשטעלן מיט'ן בעל-שמחה, וויפל בראנפן מען דארף, וויפל פיש, וויפל לעקאך, וועמען מ'דארף רופן און מסתמא צוקומען צו די רבנים, — און דא פלעגט זיינס א ווארט האבן א גרויסע וואג. זיינער א שמייכל, א מאך מיט דער האנט, א שמארע מיט דער נאז, ער פלעגט דווקא דערביי זאגן, אז ביי אים זיינען ביידע רבנים גלייך, אבער ביי דער געלעגנהייט, פלעגט ער אריינווארפן זיין וואג אין דער זייט וואו עס האט זיך אים געלוינט.

נאטירלאך, האבן די רבנים דאס געוואוסט. צייטנווייז פלעגן זיי אפילו איבערשאצן זיינע כחות און אים צושרייבן אזעלכעס אין וועלכן ער האט קיין אנטייל ניט גענומען. נאך יעדער געלעגנהייט אזעלכער פלעגט אים דער באליידיקטער רב פארהאלטן, נאטירלאך, אן ירגזון, ווייל עס האט זיך ניט געלוינט, און דער שמש פלעגט זיך א כאפּ טאן: "איך? שטראף מיך גאט!" ער פלעגט אבער בשעת מעשה טאן אזא שמייכל, וועלכעס האט געמיינט צו זאגן: "אינגאנצן קיין ליגן איז דאס ניט, האב איך דאס ניט געטאן, האב איך דאס אבער געקאנט טאן און אויב איך האב היינט ניט געטאן וועל איך אן אנדערש מאל קאנען טאן". אים האט זיך דאס געלוינט, עס האט זיך אים געלוינט דער פאריבל וואס די רבנים האבן אויף אים, מיט'ן באהאלטענעם האס וואס זיי טראגן אויף אים, צוזאמען אבער מיט דער באהאלטענער מורא וואס זיי האבן פאר אים און די שטארקע אויטאריטעט וועלכע ער קוקט אויס ביי זיי אין די אויגן.

די זעלבע באציאונג צו אים האבן אויך געהאט די "צדדים", אנהייגער פון ביידע רבנים. וויסנדיק אז דער גורל פון זייער רב ליגט ביי אים, ביים שמש אין האנט, פלעגן זיי האבן א האס אויף אים פאר זייער רב'ס דורכפאלן, אבער אין דער זעלבער צייט אויך א מורא פאר מער און פאר גרעסערע דורכפאלן און ביי יעדער געלעגנהייט פלעגט אים אזא פאראינטערעסירטער באלעבאס א מאך טאן מיט'ן פינגער און א דריי טאן מיט'ן קאפּ: "איי ביסטו א מזיק, דו ביסט ווערט שמיץ, דו ביסט אבער א גוטער ברודער!" און ער, דער שמש, פון זיין זייט פלעגט א לאך טאן און א קלאפּ טאן אין פּלייצע, דאס הייסט: "וואס ס'איז געווען איז געווען, פון היינט אן וועט שוין זיין אנדערש".

און ווען עס פלעגט זיך מאכן ביי אים א קריזיס, א רעוואלוציע אויף אים פאר זיינע גרויסע חטאים, אדער ווען ער פלעגט וועלן אן הוספה, אדער ווען ער האט געדארפט חתונה מאכן און ער האט געדארפט געלט, פלעגן ביידע צדדים שפּרינגען פון דער הויט, אים ווייזן זייער געטריישאפט צו אים, בכדי ער זאל געדענקען און זיין א גוטער ברודער.

(פארזעצונג קומענדיקן דינסטאג)